

BİR ÖĞRETMEN HİKÂYESİ: MAHMUT ÖZAY

(A Teacher Story Writer: Mahmut Özay)

Doç. Dr. Şevket TOKER* - Ayşe ŞEN**

ÖZET

Mahmut Özay, 1909 yılında Manastır'ın Kayalar Köyü'nde doğar. İzmir Karataş Erkek Öğretmen Okulu'nu 1928 yılında bitirir. Kayseri'de başlayan öğretmenliği, Anadolu'nun çeşitli il ve ilçelerinde sürer ve 19 Temmuz 1965 tarihinde Kuşadası Kaya Aldoğan Lisesi'nden emekli olur. 12 Ağustos 1980 günü vefat eder.

Mahmut Özay, edebiyatımızda hikâye yazarı olarak tanınır. 1965 yılında Yorgo adlı eseriyle Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanır. Hikâyelerinin çoğu Aydın ve yöresinin tarihi, mitolojisi ve günlük hayatı ile ilgilidir. Şiirleri ve fikir yazıları da vardır.

Anahtar Kelimeler: Mahmut Özay, Cumhuriyet dönemi, Hikâye, Yorgo.

ABSTRACT

Mahmut Özay, was born in Kayalar village at Manastır in 1909. He was graduated from Man Teacher Training School at Karataş of İzmir in 1928. He begun to work as a teacher in Kayseri, and then he worked in several cities and towns in Anatolia. He was retired from Şehit Üsteğmen Kaya Aldoğan Lisesi at Kuşadası in 19 July 1965. He died at 12 August in 1980 in Kuşadası.

Mahmut Özay, was known as a story writer in Turkish Literature. He won Sait Faik Story Award in 1965 with his story book Yorgo. Most of his stories are about history mythology and daily life of Aydın. He has written poems and articles also in several newspapers and periodicals.

Key Words: Mahmut Özay, The Republican Period, story, Yorgo.

GİRİŞ

Cumhuriyet dönemi öğretmenlerinden bir bölümü, yalnızca meslekleriyle yetinmemişler, kimi şiirleriyle, kimi hikâyeleriyle, kimi de roman, tiyatro, deneme gibi çeşitli türlerde eserleriyle dikkati çekmişlerdir. Mahmut Özay da bu öğretmen yazarlardan biridir. Birkaç iyi şiiriyle, fikir yazıları da bulunmakla birlikte o, edebiyatımızda bir hikâyeci olarak tanınır. 1965 yılında *Yorgo* adlı hikâye kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanır. Ancak, Anadolu'nun çeşitli il ve ilçelerinde, çoğu da Aydın yöresinde geçen öğretmenlik hayatı nedeniyle, eserleri yeterli ilgiyi çekemez.¹

Mahmut Özay, 1909 yılında (Rûmî 1325) Manastır'ın Kayalar Köyü'nde dünyaya gelir.² Baba soyu Umurcaoğulları diye tanınır. Yazar günlüğünde soyağacını anlatırken, atalarının Karamanlı olduğunu; Fatih Sultan Mehmet'in Karamanoğlu

İbrahim Bey'i yenmesinden sonra, İbrahim Bey'in iki büyük komutanını Rumeli'ye göçe zorladığını, Hasan ve Külfal adlı iki kardeşin Manastır'la Selanik arasında yurt kurduğunu belirtir.³ Bu yurtlara "Külfal Obası" ve "Hasan Obası" adlarının verildiğini, sonra bu iki obaya Yukarı Kayılar, Aşağı Kayılar dendiğini, halk arasında bu ismin Kayalar'a döndüğünü, kendi ailesinin "Hasan Obası" yani Aşağı Kayalar'dan olduğunu belirtir. Yazarın babası Hasan Efendi, on sekiz yaşında gönüllü asker olur, İzmir Sarıkışla'da Kışla Başçavuşluğu yapar, Nazilli'de çalışır. Askerliğini bitirdikten ve babasının ölümünden sonra, Kayalar köyüne döner ve Naile Hanım'la evlenir. Bu evlilikten M. Özay'ın ablası Fatma,⁴ ağabeyi Osman ile kendisi (Mahmut) dünyaya gelir.

* Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

** İzmir Gürçeşme Lisesi, Edebiyat Öğretmeni

Mahmut Özay'ın çocukluk yıllarına ait bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Bu bilgiler aile bireyleri arasında anlatılarak günümüze ulaşan bilgilerdir. Küçük Mahmut henüz 3 yaşında iken ailesiyle birlikte Balkan Savaşları'nın acılarını yaşar. Bu savaşta Kınalı Bozgunu adı verilen ve sonunda evlerini terk etmek zorunda kalacakları direnişi yaşarlar. Mallarını bırakıp Anadolu'ya göçer, Nazilli'de bir medreseye geçici olarak yerleştirilirler.

İlkokula Turan Mahallesi İlk Mektebi'nde başlar. Muhacir olması nedeniyle, bu okulda arkadaşlarının alaylarına ve aşağılamalarına hedef olur. Ancak kişiliği ve öğretmenlik gücüyle çok sevdiği öğretmeni Mevlana Ali Rıza Efendi, onun okuluna ısınmasında etkili olur.⁵

İlkokul hayatı, Birinci Dünya Savaşı yıllarında geçer. Bu dönemde büyük sıkıntılar ve mahrumiyetler çekerler. Babası Düyûn-ı Umumiye memurudur. Bu yıllardaki maddî sıkıntılar yetmezmiş gibi, savaş sonrası Yunan işgalini yaşarlar.⁶ Savaş şartları yüzünden Nazilli'den ayrılıp, Bozdoğan İlk Mektebi'ne devam eden Özay, bu ilkokuldan mezun olur. Bir süre dayısının dükkanında çalışır. Dayısı hayatını ticaretle kazanmasını ister; oysa genç Özay, okuma özlemiyle yanıp tutuşmaktadır. 1923 yılında bir gece evden kaçar, sınavını kazandığı İzmir (Karataş) Erkek Öğretmen Mektebi'ne kaydolar.⁷

Bu yıllar düzenli öğrenciliğinin yanı sıra *İctihad* ve *Sebilürreşad*'ı devamlı okuduğu yıllardır. Ayrıca okul kütüphanesinde yerli ve yabancı yazarlardan okuduğu pek çok eser, onun fikir ve muhayyile dünyasını zenginleştirir.⁸ Bu okulu, 30 Eylül 1928 yılında bitirerek "İlkmektep Muallimliği Şahadetnâmesi" alır.

İlk görev yeri Kayseri'dir.⁹ Kayseri Hacı Mansur İlk Mektebi'nde 22 Eylül 1928 -1 Ekim 1930 tarihleri arasında çalışır. Yeni alfabeye okuma yazma seferberliğinde de

yer alır. Sonra 18 Ekim 1930'da Aydın-Söke Faik Rıza İlkokulu öğretmenliğine atanır.

İki yıl ilkokul öğretmenliğinden sonra, İstanbul Darülfünûnu Edebiyat Fakültesi'nin açtığı Türkçe öğretmenliği sınavlarına girer. 15 Haziran 1931'de girdiği sınavlar sonucu, 16 Haziran 1931'de "Türkçe Muallim Muavinliği Ehliyetnâmesi" alır. 3 Ekim 1931'de bu kez Malatya Lisesi Türkçe muallimliğine atanır. Burada iki yıl çalıştıktan sonra, 8 Ocak 1933'te askerlik görevine başlar. 1 Mayıs 1934'te teğmen olarak terhis edilir.¹⁰

Askerlik sonrası Malatya Lisesi'nde iki ay görev yapar ve 11 Ekim 1934'te Siirt Ortaokulu'na atanır. Siirt'e atandığında yanında annesi Naile Hanım'la, ablası Fatma Hanım'ın oğlu, yeğeni genç Mustafa Kemal de vardır.¹¹ Yeğenin eğitiminde büyük emeği ve katkıları olan Özay, 1935'te yeni açıldığını öğrendiği DTCF'ye kaydolar ve Ankara'ya tayin ister. 15 Eylül 1936'da Sıhhat Vekâleti Hıfzıssıhha Kâtipliği'ne tayini çıkar. Ancak bu görevi fakülteye devamına imkan vermediğinden Ankara'dan ayrılır. 3 Aralık 1936'da Mersin Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atanır. Burada bir yıllık görevinden sonra 16 Şubat 1937'de Aksaray Ortaokulu Müdürlüğü'ne tayin edilir ve 26 Eylül 1940 tarihine kadar bu görevinde kalır.

1938'de Konya Aksaray'da Naşide Hanım'la evlenir. Üç çocukları dünyaya gelir. İlk çocukları İlker, beş aylıkken ölür. İkinci oğlu Uğur 1941'de Çorum'da, üçüncü oğlu Mehmet Barış da 1945'te Tire'de dünyaya gelir.

Özay, Merzifon Ortaokulu Müdürlüğü'nden sonra 1 Kasım 1943'te Tire Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atanır. Tire'de hikâye yazarlığı bakımından verimli yıllar başlar. İlk hikâye kitabı *Tireli Hafsa Hatun*'u, Tire tarihinden alarak yazar. Ayrıca 1965'te Sait Faik Hikâye Armağanı'nı alacak hikâyelerini kaleme alır.

Özay, 18 Ocak 1950'de Gönen'e tayin edilir ve buradaki görevi, 15 Temmuz 1953 tarihine kadar sürer. 1 Ağustos 1953'ten 3 Eylül 1963'e kadar ise, Aydın Lisesi Türkçe öğretmeni olarak çalışır. Oğlu Uğur'un ölümü üzerine¹² Kuşadası'na tayinini ister; 11 Eylül 1963'ten emekli olduğu 19 Temmuz 1965'e kadar Kuşadası Şehit Üsteğmen Kaya Aldoğan Lisesi'nde görev yapar.

Otuz yedi yıllık öğretmenlik hizmetinden sonra Kuşadası'na yerleşir ve hikâyelerine, edebî çalışmalarına daha geniş zaman ayırır. Zaman zaman halk hikâyeleri derlemek, daha rahat çalışabilmek için Birgi'ye, kimi zaman da Aydın'a giden yazar, emeklilik sonrası hayatının büyük bölümünü Kuşadası'nda geçirir. 12 Ağustos 1980 günü vefat eder ve Kuşadası'nda Adalızâde Mezarlığı'nda toprağa verilir.

Özay, Varlık, Hisar, Mücadele, Aydınca dergilerinde Mahmut Özay ve M.Özay imzasıyla yazmış, Yeşil Tire gazetesinde Bir-Ay ve Umurcu takma adlarını da kullanmıştır.

Mahmut Özay'ın hikâye kitaplarında yer alan veya gazete ve dergilerde kalmış 47 hikâyesi vardır. Bu hikâyeler muhteva bakımından şu şekilde tasnif edilebilirler:

1. Aydın ve yöresinin tarihi ve mitolojisiyle ilgili hikâyeler: Yıldırım Han Zevcesi, Tireli Hafsa Hatun, Cambazlı Pehlivan, Tıpkı Bir Masal Gibi, Kısas, Kral Kızı Sofya, Afrodisiyyas Meleği, Yeşil Mağara, Kuş Dede, Sarı Kız.

2. Balkan Savaşı hikâyeleri: Kınalı Bozgununda, Doktor İlya.

3. Kurtuluş Savaşı'nda Aydın ve yöresindeki mücadelelere dair hikâyeler: O Mübarek Serviler, Yorgo, Yol Boyunca, Gelin Ablam.

4. Çocukluk anlarına ait hikâyeler: Kaçak, Bir Soygun, 137 Hüseyin, Kütükler, Mevlana Ali Rıza Efendi, Nerden

Tanıyacağım Ben Sana, İstapan, Fatmanım Hu!.

5. Öğretmenlik anlarına ve küçük şehir, kasaba insanının hayatına dair hikâyeler: İnanç, Vazifeye Müdahale, Papatyalar Açarken, Geçen Seneki Gibi, Şemsiyeler, Bu Böyledir İşte Bey, Temizlik Ekibi, Kötü Kader, Ben Beni Nidem, Kara Saplı Çakı, İhtiyar Elma Ağacı.

6. Sıradan insanların dünyalarını anlatan hikâyeler: Çile Bülbülüm Çile, Hazırlık, Mıstafendi, Rayko, Kara Kız.

7. Hayvan sevgisini işleyen hikâyeler: Civan, Azadlı, Kargalar, Deeh Deh, Deli Manda, Kodaman, Kastrasyon, Karıncalar.

Özay, hikâyelerini yedi kitapta toplamıştır. Bu hikâyelerden bazıları, sonradan yayımlanan hikâye kitaplarında da yer alır. Bunlar:

1. Tireli Hafsa Hatun - Yıldırım Han Zevcesi, Berrin Basımevi, İzmir, 1946, 19 s.

2. O Mübarek Serviler, Pulhan Matbaası, İstanbul, 1950, 56 s.

3. Hikâyeler, Kanaat Matbaası, Aydın, 1964.

4. İhtiyar Elma Ağacı, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1966, 71 s.

5. Yorgo, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1966, 133 s.

6. Babam Babam, Karınca Matbaası, İzmir, 1970, 112 s.

7. Deli Manda, Karınca Matbaası, İzmir, 1974, 56 s.

Mahmut Özay'ın bunların dışında iki eseri daha vardır:

1. Kırklar Meclisi-En Güzel Bektaşî Şiirleri (Kemal Burcuoğlu ile birlikte), Gayret Kitabevi, İstanbul, 1952, 88 s.

2. Kelile ve Dimne'den Manzum Masallar, Kanaat Matbaası, Aydın, 1960, 52 s.

Özay, bu eserlerin ilkinde Kemal Burcuoğlu ile topladığı Bektaşî şiirlerinden bir seçme yapmış ve bunlardan en beğendiklerini bir araya getirerek yayımlamıştır.

Kelile ve Dimne'den Manzum Masallar adlı eseri ise, Ömer Rıza Doğrul tarafından 1944 yılında yayımlanmış mensur eserin, manzum hikâyeler haline getirilmiş şeklidir. Özay, gerek vezne, kafiye, gerekse şiir diline hakimiyeti ile bu eserinde son derece başarılıdır. Eser, günümüz ilköğretim öğrencileri tarafından da zevkle okunacak bir niteliğe sahiptir.

Mahmut Özay, herşeyden önce, Cumhuriyet döneminin ilk kuşağından bir aydın ve görevini belli bir misyonla, ülküyle yerine getiren başarılı bir öğretmendir. Ayrıca, dönemin pek çok öğretmeni gibi, ulaştıklarıyla yetinmeyen, sürekli kendisini yenilemek, geliştirmek isteyen bir insandır. Öğretmenlik mesleğinin yanı sıra gerek fikir yazılarıyla, gerekse edebî eserleriyle topluma hep daha yararlı olmanın peşindedir.¹³

Meslek hayatı boyunca Anadolu'nun pek çok değişik yöresinde görev yapması, onun Anadolu'yu ve Anadolu insanını ve sorunlarını yakından tanımasını sağlamıştır. Atandığı her ilde, halkevleriyle bağlantı kurmuş ve onların faaliyetlerine katılmıştır.

Mahmut Özay, hem komünizme hem de kökten dinciliğe karşı bir aydın, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı bir öğretmen ve yazardır.¹⁴

Çocukluğundan itibaren edebî eserlere ilgi duyan¹⁵ Özay, hayata atıldıktan sonra birikimini yazarlığına ve meslek hayatına yansıtır.

Mahmut Özay, hikâyelerini genel olarak kendisinin ve çevresindeki insanların yaşantılarından alarak veya gözlem ve araştırmalar yaparak yazar.¹⁶

O, öncelikle insanı seven ve hikâye dünyasının merkezine, acılarıyla, sevinçleriyle, mutluluk ve hüznleriyle

insanı yerleştiren bir hikâyecimizdir. Onun hikâyelerini okuduğumuzda, bu özelliğinin bütün hikâyelerinin dokusuna sinmiş olduğunu görürüz. Özellikle *Babam Babam* hikâye kitabında yer alan, babasını, ablasını ve aile bireylerini anlattığı hikâyelerle çocukluk yıllarına ait anı-hikâyeler duygu bakımından son derece yoğun hikâyelerdir. Ancak bunlardan ikisi; *Mevlana Ali Rıza Efendi* ve *Yorgo* adlı hikâyeleri bizce hikâyecisi Mahmut Özay'ı çok iyi yansıtan iki örnektir:

İlk hikâye ile biz, I. Dünya Savaşı yıllarının bir Ege kasabasına gideriz. Hikâye çocuk Mahmut Özay'ın ilk öğrencilik günlerine aittir. Özay, o günlerini ve ilk öğretmenini asla unutmaz ve yıllar sonra bir hikâyesinin konusu yapar.

Anı-hikâye tarzında düzenlenmiş bu hikâyede hem anlatan hem de anlatılan yazarın kendisidir. Anlatan *ben*, yıllar sonra ulaştığı bilinçle bize çocuk Mahmut Özay'ın dünyasını sunar. Balkan Savaşı'ndan sonra, adı verilmeyen bu Ege kasabasına, birkaç muhacir aile de gelir ve cami medresesinin odalarına yerleştirilirler. Çocuk Özay, kasabanın çocuklarıyla arkadaş olmak, kaynaşmak ister. Ancak onlar, göçmen çocuklarını dışlarlar ve “Bitli macur, pis macur” diye aşağılarlar. Okullar açılacağı zaman, bu çocuklarla birlikte olmaya tahammül edemeyeceğini düşünür, okuldan kaçmayı ister. İlk gün müdürleri seyrek dişli, seyrek sakallı, onlara “civcivlerim” diyen öğretmenlerini tanıştır. Öğretmenleri, tek tek her öğrenciye sorular sorarak, onları aile yapısı ve sosyal durumlarıyla tanımak ister. Sıra Özay'a gelince, muhacir olduklarını babasının memleketteki mallarını satmaya gittiğini söyler ve ağlamaya başlar. Öğretmeni onu teselli eder, yatıştırır. İlk gün defterlerinin ilk sayfasına “ana, baba” yazmanın sevinciyle evlerine dönerler.¹⁷

Öğrencilerini sevgiyle kuşatan bir öğretmendir Ali Rıza Efendi. Derslerden sıkılan öğrencilerine arada masallar anlatır.

Çocuk Özay, yıllar sonra Lafontaine'in fablleri olduğunu öğrenir bunların.

Birinci Dünya Savaşı'nın sıkıntı dolu günleridir. Her öğrenci evden ailesinin cebine koyduğu, çerez ve yemişle gelir okula. Öğretmenleri hepsinin ceplerini masasına boşalttırır, incir, üzüm, kestane, fındık, fıstık, leblebi, pestil ne varsa onları harman eder ve öğrencilerine avuç avuç dağıtır. Böylece herkes hem değişik çerezler yer, hem de kimse birbirini kıskanmaz. Havuç getirenler olursa, öğrencileri teneffüste iken öğretmenleri, çakıyla yontarak havuçtan testiler, ibrikler, kuşlar, nalınlar yapar, o günün başarılı öğrencilerine hediye eder.

Baharda öğrencilerini pikniğe götürür. Orada da yine pikniğe getirilen yemekler harmanlanır ve her sofraya herşey konur. Ayrıca, oyunlar oynanır. Genç Özay'ın en çok hatırladıklarından biri de, Lafontaine'in fablleri kırılda dramatize etmeleridir.

Aradan yıllar geçer. Öğretmen olan Özay'ın yolu bu kasabaya düşer. Arkadaşlarını bulur onlara öğretmenini sorar. Gözleri hiç görmeyen, kulakları çok ağır işiten, eşi vefat etmiş, dul kızıyla yaşayan öğretmenini ziyaret eder. Öğretmeni "sarı, macur oğlu civciv"ini hatırlar. Hikâye şu satırlarla biter:¹⁸

"Ellerine sarıldım. Çekti, beni bağına bastı, öptü... öptü, kokladı. Öpüşlerin en temizi, en sıcakıydı bu. Temiz, bembeyaz sakallarından, artık hiç görmeyen gözlerinden süzülen yaşlar nur damlaları gibi dökülüyordu yüzüme."

Hikâye birçok yönüyle güzel. Bir yandan çocuk Özay'ın nitelikli bir öğretmen sayesinde okulunu, arkadaşlarını sevmesini anlatıyor, öte yandan Cumhuriyet öncesi eğitim sistemimiz hakkında özlü bilgiler veriyor. Özellikle Meşrutiyet yıllarında bu derece kaliteli, iyi yetişmiş, modern pedagojinin yöntemleriyle öğrencilerini eğiten bir öğretmenin varlığı şaşırtıyor insanı. Onun Lafontaine'in fablleri öğrencilerine dramatize ettirmesi, onlara

derslerde ve pikniklerde bizzat uygulayarak "paylaşma"yı öğretmesi son derece önemli. Çocuk Özay'ın ileride öğretmenlik mesleğini seçmesinde Mevlana Ali Rıza Efendi ne kadar etkili oldu bilemem ama, iyi bir öğretmen olmasında öğretmenin mutlaka etkisi olduğu inancındayım.

Özay'ın hikâyesi sadece muhtevasıyla değil, kurgusuyla, sunuluşuyla, tertemiz diliyle ve çekici anlatımıyla günümüzde de zevkle okunacak ve okul kitaplarını süsleyecek bir hikâyeye.

Yorgo adlı hikâyeye ise, İstiklal Savaşı'nın zaferle sona erdiği günlerde geçer. İlkokul öğrencisi Özay ve arkadaşları, Dumlupınar'ı, Sakarya'yı, savaşın bütün zaferlerini kazanmış gaziler gibi, kasaba sokaklarında "göğüsleri şişkin", "kollarını savura savura" gezerler.

Bir gün, yapılmakta olan hükümet konağı inşaatında çalıştırılmak üzere "çamurdan yapılmış gibi" "bir yığın pis adam" getirilir. Bunlar Yunan savaş esirleridir. Çocuklar onlara küfürler savururlar, uzaktan tükürürler. İzin verilse onlara ne işkenceler edeceklerini düşünürler.

Bunların arasında yalnız başına çalışan, taşları yontarak hazırlayan bir esir, genç Özay'ın dikkatini çeker. Birkaç dakika içinde biçimsiz kayalara güzel şekiller veren bir ustadır o. Özay, adının Yorgo, savaş öncesi ülkesinde heykeltraş olduğunu öğrenir onun. Kaya parçasından üstünde Türk bayrağı dalgalanan bir kale yapar Özay'a. Çocuk da cebindeki kuru incirlerden iki üç tanesini verir Yorgo'ya. Böylece bir arkadaşlık başlar aralarında. Sonraki günlerde de Yorgo'yu ziyaret eder. Kuş kabartmaları, aslanlar, kaplanlar, güreş tutmuş pehlivanlar karşılığında Özay da incirler, kuru üzüm, cevizler verir bazı günler de, babasının sigaralarından getirir Yorgo'ya.

Yorgo'nun yaptığı mermer bilyeleri, Özay'ın okul arkadaşları çok beğenirler. Bedelini incirle, üzümle ödeyeceklerini belirtip, Yorgo'ya sipariş verirler.

Bir gün, iri bilyeler yaptırmak üzere yanına gittiği Yorgo'nun, nasırlı avuçları ile, başını okşamak istemesi üzerine, genç Özay, sinirlenir:

“Duur, dedim Yorgo!.. O kadar da uzun değil!.. Sen, ne de olsa bir düşmansın!.. Değil misin?.. Haa?.. Söyle... Söyle bakayım ne diye geldin bizim yurdumuzu almağa?!”

O her taşa hükmünü geçiren, istediği şekli veren kuvvetli ve kudretli eller, halsiz, mecalsiz iki yanına düşüverdi:

“Ben, dedi, ben taşçı... Ben heykeltras Yorgo... Gelmedim kendim, gönderdiler vire gönderdiler!...”

Sesi titriyordu; iri mavi gözlerinden iki damla yaş, genç yüzünü çerçevesiyen kıvr kıvr sakallarına doğru süzülüyordu.”¹⁹

Hikâye bir süre sonra esirlerin başka bir yere sevkıyla sona erer.

Mahmut Özay, bu hikâyesiyle evrensel bir konuyu, bağımsızlık savaşları dışında,

saldırgan savaşların ne kadar acı sonuçlar doğurduğunu, yalın bir hikâyeye bize anlatır. Genç Özay ve arkadaşlarıyla sanatkâr Yorgo arasında nefretten arkadaşlığa ulaşan yakınlığın dostluğa dönüşmesi mümkün değildir. Çünkü savaşın acıları, yaralar çok tazedir henüz.

Mahmut Özay, anlatımında süse değil, yalınlığa önem verir. İnsanların özelliklerini sade bir dille sunar, hikâyesini basit ama güçlü bir yapıyla kurar. Onun hikâyeleri gücünü, edebî sanatlardan ve kelime oyunlarından değil, gerçeğin ayrıntılarına gösterilen dikkatten, titiz gözlemlerden alır.

Özay, yaşadığı dönemde edebiyatımızın güçlü hikâyecilerinden biri olmakla beraber, taşrada yaşadığı, İstanbul'un edebî çevrelerinden uzak kaldığı için, ihmal edilmiş, eserleri gereğince değerlendirilmemiş bir sanatçımızdır. Onun eserleri yeniden basılarak günümüz okuyucularına ulaşmalı ve hikâyeleri yeni bir bakışla yeniden değerlendirilmelidir.

DİPNOTLAR

¹ Yazar hakkında, ödül kazandıktan sonra yayımlanan birkaç yazının dışında önemli bir çalışmaya rastlanmaz. Ancak, 2004 yılı, adeta onu anma yılı gibi geçiyor. Emekli öğretmen Abdülkadir Güler, onu tanıtan bir eser yayımladı; Mahmut Özay, Hayatı, Sanatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Kolalı Ofset, Aydın, 2004, 238 s. Bir çalışma da, E.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlandı: Ayşe Şen; Mahmut Özay'ın Hayatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme, İzmir, 2004, 99 s. Öğrenci olduğu yıllarda, öğretmen olan yazarı Aydın'da tanıyan, sonra yazarın meslektaşısı olan Doç. Dr. Şevket Toker, bu makalede yazarla ilgili değerlendirmelerine yer vermiş, hikâyelerinin tasnifini ve temsil edici iki hikâyesinin tahlilini yapmıştır. Ayşe Şen'in yüksek lisans tezinin yayımlanmasının gecikeceği düşünülerek bu makaleyle, Mahmut Özay'a dair değerlendirmelerin edebiyat çevreleri ile bir an önce paylaşılması amaçlanmıştır.

² Mahmut Özay'ın doğum tarihi çeşitli kaynaklarda 1908 olarak veriliyor. 10 ayı 1909, 2 ayı da 1910 yılında bulunan Rûmî 1325'e göre doğum günü bilinmeyen Mahmut Özay, büyük olasılıkla 1909 doğumludur.

³ Yazarın 7.03.1978 tarihli günlüğünden alındı. Özay hakkında pekçok değerli bilgiyi ve belgeyi bizimle paylaşan yazarın yeğeni Aydın eski milletvekili sayın Mustafa Kemal Yılmaz'a çok teşekkür ederiz. Yazarın günlüğündeki bu bilgilere de, onun sayesinde ulaşılmıştır.

⁴ Ablası Fatma Hanım yazarın hikâyelerinde de yer alan, çok sevip saydığı bir insandır. Özellikle “Gelin Ablam”, “Fatmanım Hu!” adlı hikâyelerinde ablasını anlatır.

⁵ Yazar, o yıllarla ve öğretmeniyle ilgili anılarını aynı adla öyküleştirebilir: “Mevlana Ali Rıza Efendi”, Deli Manda, Karınca Matbaası, İzmir, 1974, ss. 3-12.

⁶ Mahmut Özay, çocuk belleğinde kalan o yılların sıkıntılarını ve acılarını yıllar sonra hikâyelerinde anlatacaktır. “O Mübarek Serviler, Yorgo, Bir Soygun, Deeh Deh, Yol Boyunca” adlı hikâyelerinde, işgal ve Kurtuluş Savaşı yıllarını bütün canlılığıyla anlatır.

⁷ Bu yıllara ait anıları, “Kaçak” adlı hikâyesinin konusunu oluşturur. İhtiyar Elma Ağacı, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1966, ss.14-21.

⁸ “Mahmut Özay’la Bir Konuşma”, Varlık, nr.396, Temmuz, 1953, ss.11-12.

⁹ Yazarın meslek hayatına ait bilgiler, MEB Arşivi’nden edindiğimiz hizmet cetveline dayanmaktadır.

¹⁰ 2. Dünya Savaşı nedeniyle askere ikinci kez celbi Merzifon Ortaokulu öğretmenliği yaparken yani 7 Mart 1941’dedir. 12 Ağustos 1941’de üsteğmenliğe terfi eder ve 15 Ekim 1941’de terhis edilir. 15 Ağustos 1944’te üçüncü kez celbi Tire Ortaokulu öğretmeniyken gelen Özay, 28 Eylül 1944’te askerlikten son kez terhis edilir.

¹¹ Tahsili için her zaman destek olduğu yeğeni, sayın Mustafa Kemal Yılmaz onu mahcup etmez. Önce öğretmen, sonra MEB üst düzey yöneticisi ve Aydın milletvekili olur. M. Kemal Yılmaz da yazılarında her zaman çok sevdiği dayısını sevgi ve saygıyla anar. Emekli Öğretmen Abdülkadir Güler’e sunduğu bilgiler ve belgelerle de, dayısı hakkında bir kitap hazırlanması için önemli katkılarda bulunur.

¹² Büyük oğlu Uğur Özay’ın İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencisi iken bir gece bekçisi tarafından hırsız zannedilerek öldürülmesi, baba Mahmut Özay’ı yıkar, büyük acılara boğar. Ölümünün ardından yazdığı “Bu Urbalar” şiirinde bu derin acının izlerini buluruz;

Bu urbalar senin mi, senin mi?
Senin mi bu urbalar oğul?
Senin mi; hep delik deşik...
Sürünce şöyle yüzümü
Barut kokusu yaktı genzimi
Bu kanlar senin mi yavrurum?

Bu şiir Aydın Şair ve Yazarları Antolojisi, Aydın İl Kültür Müdürlüğü Yayını, Aydın, 1998, s.87’de yer alır. Aydın Lisesi’nde öğrenci olduğumuz o yıllarda baba Özay’ın derin acısına yakından tanık olduk ve Aydın uzunca bir süre bu talihsiz ve acı ölümün yasını tuttu.

¹³ Mahmut Özay hakkında geniş bir bibliyografya için Ayşe Şen’in yayımlanmamış yüksek lisans tezine bakınız.

¹⁴ Bu konudaki düşünceleri, “Püsküllü Bela”, Varlık, nr. 346, Mayıs, 1949, s. 8, “Bilemem ki!”, Varlık, nr. 361, Ağustos, 1960, s. 5 ve “Bir Meczip”, Varlık, nr.368, Mart, 1951, s. 13 başlıklı yazılarında apaçık ortadadır. Özay, döneminde Varlık’ta yazdığı için solcu, Hisar’da yazdığı için sağcı olarak nitelenmiştir.

¹⁵ “Mahmut Özay’la Bir Konuşma”, Varlık, nr. 396, Temmuz, 1953.

¹⁶ Yazarın yeğeni M. Kemal Yılmaz’a gönderdiği 19.01.1976 ve 14.11.1976 tarihli mektuplarında da bu hükmünü doğrulayan ifadeler yer alır.

¹⁷ Ali Rıza Efendi’nin o yıllarda Nüzhet Sabit’in geliştirdiği ve “Kelime Usulüyle Elifba”adını verdiği bir yazma öğretme metodundan haberli, aydın ve bilinçli bir öğretmen olduğu anlaşılıyor.

¹⁸ Mahmut Özay, Deli Manda, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1974, s. 12.

¹⁹ Yorgo, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 1966, s. 104

KAYNAKLAR

- Aydın Şair ve Yazarları Antolojisi, Aydın İl Kültür Müdürlüğü Yayını, Aydın 1998.
- GÜLER, Abdülkadir. “Mahmut Özay, Hayatı, Sanatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler”, Kolalı Ofset, Aydın 2004, 238 s.
- MEB Arşivi. Mahmut Özay
- ÖZAY, Mahmut, “Püsküllü Belâ”, Varlık, nr. 346, Mayıs 1944, s. 8
- “Bilemem ki”, Varlık, nr. 361, Ağustos, 1960, s. 5
- “Bir Meczip”, Varlık, nr. 368, Mart, 1951, s. 13.
- “Deli Manda”, Karınca Matbaası, İzmir 1974.
- “İhtiyar Elma Ağacı”, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1966.
- “Yorgo”, Yeditepe Yayınları, İstanbul 1966.
- ŞEN, Ayşe. Mahmut Özay’ın Hayatı ve Eserleri Üzerinde Bir İnceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004, 99 s.
- Varlık. “Mahmut Özay’la Bir Konuşma”, Varlık, nr. 396, Temmuz 1953, ss. 11-12